

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЇ ЯК НАУКОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Молчанов М. В., студент,
Київський національний університет

Молчанова Ю.В., к.с.-г.н.
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Постановка проблеми. Україна належить до числа країн з високим науковим потенціалом і унікальними досягненнями в сферах розробки нових матеріалів, у галузі фізики низьких температур, електрозварювання, інформатики і багатьох інших галузях. В умовах транзитивної економіки продуктивний розвиток наукового потенціалу покликана забезпечити гнучка інноваційна політика держави, яка в даний час реалізується через проекти різного рівня.

Останні дослідження і публікації. Технології управління, що розглядаються сьогодні як найоптимальніші для досягнення цілей програм різноманітного масштабу і ступеня складності, представляє проектний менеджмент. Як прикладна область проектного менеджменту, інноваційна сфера має власні методологічні особливості та дієві практики.

Дослідження проблематики інновацій мають глибокі коріння, - значний вклад внесено як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, найбільш важливі напрямки пов'язані з іменами І. Ансоффа, М. Хучека, К. Опенлендера, Б. Санто, Б. Твісса, Р. Уотермана та інших вчених. Проте формулювання визначення категорії «інновація» вважається складною задачею.

Постановка цілі дослідження. До дійсного часу в науковій літературі відсутнє єдине визначення інновації як категорійної області. За таких умов, теоретичне дослідження еволюції підходів до визначення інновації як наукової категорії є актуальним завданням.

Результати дослідження. Термін «інновація» походить від латинське слово «innovare» - «відновлення, оновлення». Англійське «innovation» відповідає нашому словосполученню «введення нового» чи «введення новацій». Данні літературних джерел свідчать про те, що на даний час більшість дослідників відокремлює термін «інновація» від терміну «новація». Під «новацією» розуміють оформлений результат фундаментальних,

прикладних досліджень, розробок або експериментальних робіт у будь-якій сфері діяльності, який супроводжується підвищенням її ефективності [1].

Новація перетворюється на інновацію після її впровадження у виробництво, сферу споживання, або інші сфери діяльності [2, с. 53]. Один і той же винахід може призвести до різних інновацій.

У науковий оборот термін інновація ввів Йозеф Алоїз Шумпетер [3, 4], він вперше розглянув питання іновацій як нових комбінацій змін у розвитку і визначив їх основні види:

- виробництво нових благ, тобто ще невідомих споживачам, або створення нової якості того чи іншого блага;

- застосування нових способів виробництва і комерційного використання благ існуючих, тобто впровадження нового для даної галузі промисловості методу виробництва, в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття;

- освоєння нових ринків збуту, тобто таких ринків, на яких до цих пір дана галузь промисловості цієї країни ще не була представлена, освоєння нових джерел сировини або напівфабрикатів;

- зміна галузевої структури (створення або підриєв монополії) інновації як нові блага людства, які створює підприємець і які здатні забезпечити його прибуток.

Таким чином визначаються дві ключові характеристики інновації – соціальний ефект від впровадження і прибуток. Долаючи протидію зовнішнього середовища, підприємець застосовує нововведення. Саме інноваційний процес в кінцевому підсумку за Й. Шумпетером визначає ступінь прогресу економічної системи.

Сприйняття інновації як соціального блага, до якого повинні прагнути всі верстви суспільства в подальшому відображається в багатьох роботах. Закон України «Про інноваційну діяльність» також визначає інновацію як явище, «...що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [5]. Однак, дослідники, які апріорі визначають інновацію як благо, не завжди враховують той факт, що наслідки від впровадження інновації не завжди позитивні. Цей факт не враховано і в законі України «Про інноваційну діяльність».

Ідея комерціалізації (постановка за мету отримання прибутку) нововведення відображається у багатьох дослідників, наприклад за Д. Джоббером [6, с. 298], інновацією є комерціалізація винаходу завдяки його виведенню на ринок. Відкриттям вчений вважає результат діяльності з пошуку

нових ідей і способів роботи. Погоджуючись з автором, українські вчені В.М. Щербань та Л.Д. Козубенко інноваціями називають прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного чи іншого характеру [7, с. 26].

Пов'язує інновації, перш за все, з технологією Західноєвропейська інноваційна школа, приділяючи увагу, перш за все, прикладним проблемам: оцінка, експертиза інноваційних проектів, прогнозування розвитку техніки та технології, питання інженерної освіти, тощо.

Такий погляд відображають міжнародні стандарти, що регулюють сферу інноваційної діяльності на міжнародному ринку, відповідно «Фраскатійським рекомендаціям» (Frascati Manual) - документу створеному у 1963 році. Фраскатійські рекомендації визначають інновацію як остаточний результат інноваційної діяльності у вигляді нового або вдосконаленого продукту, прийнятого ринком; нового або вдосконаленого технологічного процесу, що застосовують у практичній діяльності чи в новому підході до соціальних послуг [8, с. 30-31].

В сучасній інтерпретації термін «технологія» означає сукупність виробничих процесів, науково-технічних і професійних знань, методів, нової техніки, засобів виробництва, які забезпечують перетворення природної сировини у продукти промислового і побутового використання. Розвиток технологій визнається основною рушійною силою прогресу.

Технічний підхід знаходить відображення у сучасних роботах багатьох вітчизняних дослідників та дослідників країн пострадянського простору, так наприклад Ю.В. Яковець [9] визначає інновації як якісні зміни у виробництві, які можуть належати як до техніки та технології, так і до форм організації виробництва. Автор вважає, що нововведення зводиться до розвитку технології, техніки, управління на стадіях їх зародження, освоєння, дифузії на інших об'єктах.

Низка рекомендацій щодо збирання й аналізу даних про інновації, - «Рекомендації Осло» [10], формує масив стандартних показників і надає можливість зробити порівняння між розвитком різних національних інноваційних систем. Рекомендації встановлюють високі вимоги і визнають інноваційними тільки ті відкриття, які пов'язані з технологічними змінами. Однак варто зазначити, що досвід використання Керівництва Осло виявив значну частину інновацій в секторі послуг, яка не охоплена концепцією технологічних продуктивих і процесних інновацій. Дослідників інноваційних

процесів зіткнулися з необхідністю розширити поняття інновації, включивши до нього нові типи – маркетингову та організаційну інновації.

Визначимо ще один аспект поняття інновації – їх можна розглянути як організаційну функцію, - особлива місія відділу підприємства. Так, думку Н. Чухрай і Р. Патори [11], інновація – це використання нових для організації ідей шляхом втілення їх в товарах, процесах, послугах та/або в системах управління, якими оперує організація.

П.Т.Саблук визначає інновацію як нове досягнення в галузі технологій чи управління, призначене для використання у виробничій, інвестиційній чи фінансовій діяльності підприємства [12].

Картину інновацій як стратегічної дисципліни визначає П. Друкер [13], зазначаючи, що «інновація наділяє ресурси новою властивістю виробляти матеріальні цінності. Вона є особливим інструментом підприємництва», що здатен забезпечити можливість створення економічного прогресу та соціальної гармонії на основі інноваційного процесу. Інновація, згідно погляду вченого, - це не управління змінами, а цілеспрямований пошук змін, які може використовувати підприємництво, одна з причин існування будь-якої організації.

П. Друкер, визначаючи основні джерела нововведення, відокремлює дві групи. Першу представляють ті джерела, що належать до бізнесу або його ринкового сектору:

- несподіванки – непередбачений успіх або провал, безпрецедентна подія зовні;
- невідповідність – між тим, що є і тим, що повинно бути, між реальністю і нашими припущеннями про неї;
- необхідність – справа іде погано або не дає результатів і вимагає змін; зміни в промисловості або структурі ринку.

Другу такі джерела нововведень, які визначаються поза сферою підприємництва:

- демографія - зміни в структурі нащадків;
- зміни в сприйнятті - в суспільних думках, настрою;
- нова інформація (наукова, соціальна).

Друкер доводить про те, що інновація є результатом спільної роботи членів суспільства, таким чином це явище не тільки технологічне, але в рівній мірі суспільне. Він започатковує ще один аспект погляду на інновацію, - інновація як соціальний феномен, який знаходить своє відображення в суспільних явищах. Ідею інновації може надати розум однієї людини, але для її

втілення завжди потрібна спільна робота групи фахівців[14] .

На думку певного кола дослідників, проблема вивчення інновацій як цілісного соціокультурного феномена ще чекає своїх розробників. Серед робіт, автори яких прагнуть подолати традиції щодо техніко-економічного погляду на інновацію, слід визначити наукові дослідження Х. Барнетта, В. Ж. Келлі, С. Є. Крючкової, Є. М. Князевої. Ці автори зайняти пошуком місця інновації в історії культури з позиції трансформації наукової діяльності і творчості [15].

Висновки: Проведений аналіз, щодо визначенні інновації як наукової категорії, дозволяє зробити наступні висновки:

1. Інновація є багатоаспектним поняттям, яке охоплює економічні, технологічні та соціальні області людської діяльності.

2. Існують визначенні традиції сприйняття інновації, наприклад, прикладний технологічний погляд на інновації у західноєвропейських країнах, що включає питання оцінки й експертизи проектів інноваційної області, питання розвитку технологій, інженерної освіти або проблеми інтенсифікації інновацій шляхом державного урегулювання, які розглядаються у країнах з транзитивною економікою.

3. Акцент сприйняття інновації як нововведення зміщується до сприйняттю інновації як нового ринкового продукта, здатного задовільнити нові запити споживача, чи нової технології, здатної забезпечити розвиток нових ринків та нових галузей господарства.

4. Наш погляд на проблему, поділяє ті наукові підходи до визначення інновації, в яких вона розглядається в якості прийнятого ринком нововведення, що впливає на економічні, технологічні та соціальні області життя людини.

Література:

1. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент. Учебник, 4-е . СПб.: Питер, 2003. - 400 с.
2. Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. та ін. Економіка та організація інноваційної діяльності : підручник (третє видання) – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 662 с.
3. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями: Пер. С англ. // Под ред. К.Ф. Пузыня. – М.: Экономика, 1989. - 271 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.

4. Шупметер И. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / предисл. В.С. Автономова. – М.: ЕКСМО, 2007. – 864 с.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність», № 40-IV від 04.07.2002 // www.zakon1.rada.gov.ua.
6. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В.В. Інновації: теорія, механізм розробки і комерціалізації: Монографія. — К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
7. Щербань В.М., Козубенко Л.Д. Товарна інноваційна політика: навч. посібник. – К.: Вид-во «Кондор», 2006. – 400 с.
8. Руководство Фраскати, издание на русском языке, Париж и Центр исследований и статистики науки. – М. : ЦИСН, 1995. – 381 с.
9. Керівництво Осло. Рекомендації щодо збору та аналізу даних стосовно інновацій / Організація економічного співробітництва та розвитку. - 3-тє вид.; пер. з англ. - К., 2009. - 163 с
10. Яковец Ю.В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм. – М. : Изд-во «Экономика», 1988. – 342 с.
11. Чухрай Н., Патора Р. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві : підручник. – К. : Вид-во "Кондор", 2006. – 398 с.
12. Саблук П.Т. Структурно-інноваційні зрушення в аграрному секторі України як фактор його соціально-економічного зростання / П.Т. Саблук // Економіка ФПК. – 2008. - № 6. – С.8.
13. Druker P. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles (1985). Русскоязычное издание: Бизнес и инновации. — М.: «Вильямс», 2007. - С. 432
14. Друкер П.Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы. – М.: Бук Чембэр Интернешнл, 1992. – С. 234.
15. Теркина Анна Владимировна. Инновация как социокультурный феномен: Дис. канд. филос. наук: 09.00.11 Москва, 2006 166 с. РГБ ОД, 61:06-9/598.